

УДК 308+159.9

DOI <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psyh-2024-1.16>

Людмила МАТОХНЮК

доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології,
Комунальний заклад вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти»

Lyda1974@gmail.com

ORCID: 0000-0002-6316-2352

Ольга ВАЛЬЧУК

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри загальнонаукових та інженерних дисциплін,
Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

valchukoa21@gmail.com

ORCID: 0000-0002-4452-0660

Володимир ВАЛЬЧУК

начальник відділу морально-психологічного забезпечення,
Військовий ліцей Державної прикордонної служби України

vovavlad2015@gmail.com

ORCID: 0009-0007-4364-4083

Лілія ТРАСКОВЕЦЬКА

кандидат фізико-математичних наук, доцент,
доцент кафедри загальнонаукових та інженерних дисциплін,

Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

tlm5@email.ua

ORCID: 0000-0002-0577-5054

Ірина ГАЩУК

старший викладач кафедри загальнонаукових та інженерних дисциплін,

Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

lobanovaiv70@gmail.com

ORCID: 0000-0001-5242-7602

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ АНКЕТ
ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ У ГАЛУЗІ ГЕНДЕРНИХ ПИТАНЬ**

Анотація. Метою статті є аналіз основних принципів створення анкет для проведення психолого-педагогічних наукових досліджень та розроблення рекомендацій щодо застосування Google-форм для проведення анкетування. **Методологія дослідження** ґрунтується на аналітичному, соціологічному та статистичному методах. **Наукова новизна** полягає у тому, що на основі аналізу наукової літератури та практичного досвіду визначено зміст та рекомендовану структуру анкет, які застосовуються для проведення психолого-педагогічних та соціальних досліджень із використанням Google-форм. Уточнено особливості забезпечення конфіденційності під час проведення анкетування, визначено оптимальну кількість питань та блоків анкет. Проаналізовано переваги анкетування, що проводиться з використанням Google-форм, та надано практичні рекомендації стосовно опрацювання результатів анкетування за допомогою прикладних програм. Надано методичні рекомендації дослідникам стосовно розроблення питань анкет та реалізації опитування для різних вікових та соціальних груп. Розроблені практичні рекомендації дають змогу проводити опитування великих груп респондентів та попередній статистичний аналіз стосовно достовірності одержаних результатів. Запропоновані авторами підходи до проведення опитувань із застосуванням Google-форм мають практичну значимість для дослідників у сфері психолого-педагогічних та соціальних досліджень і можуть бути корисними для науковців споріднених сфер. **Висновки.** Автори статті вважають, що використання Google-форм надає можливість науковцям одержати достовірні дані та провести попередній статистичний аналіз результатів. Аналіз відповідей респондентів, одержаних із застосуванням Google-форм, може здійснити описову статистику стосовно розуміння окремих питань рес-

пондентами різних категорій та надає можливість опрацювання результатів експериментальних досліджень методами доказової статистики.

Ключові слова: анкети, експериментальні дослідження, респонденти, достовірність результатів, описова статистика.

Liudmyla MATOKHNIUK

*Doctor of Psychological Sciences, Professor, Head of the Department of Psychology,
Public Higher Educational Establishment “Vinnytsia Academy of Continuing Education”
Lyda1974@gmail.com*

ORCID: 0000-0002-6316-2352

Olha VALCHUK

*PhD of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of General Scientific and Engineering Disciplines,
National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine
valchukoa21@gmail.com*

ORCID: 0000-0002-4452-0660

Volodymyr VALCHUK

*Head of the Department of Moral and Psychological Support,
Military Lyceum of the State Border Service of Ukraine
vovavlad2015@gmail.com*

ORCID: 0009-0007-4364-4083

Lilia TRASKOVETSKA

*PhD of Physical and Mathematical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of General Scientific and Engineering Disciplines,
National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine
tln5@email.ua*

ORCID: 0000-0002-0577-5054

Irina GASHCHUK

*Senior Teacher at the Department of General Scientific and Engineering Disciplines,
National Academy of the State Border Service of Ukraine
lobanovaiv70@gmail.com*

ORCID: 0000-0001-5242-7602

FEATURES OF THE FORMATION OF QUESTIONNAIRES WHEN CONDUCTING RESEARCH IN THE FIELD OF GENDER ISSUES

Abstract. *The purpose of the article is to analyze the basic principles of creating questionnaires for conducting psychological and pedagogical scientific research and to develop a recommendation on the use of Google forms for conducting questionnaires. The research methodology is based on analytical, sociological and statistical methods. The scientific novelty is that based on the analysis of scientific literature and practical experience, the content and recommended structure of the questionnaires, which are used for conducting psychological-pedagogical and social studies using Google forms, have been determined. The specifics of ensuring confidentiality when conducting questionnaires have been specified, the optimal number of questions and blocks of questionnaires have been determined. The advantages of questionnaires conducted using Google forms were analyzed, and practical recommendations were given regarding the processing of questionnaire results with the help of application programs. Methodical recommendations are given to researchers regarding the development of questionnaire questions and the implementation of surveys for different age and social groups. The developed practical recommendations allow conducting surveys of large groups of respondents and conducting preliminary statistical analysis regarding the reliability of the results obtained. The approaches to conducting surveys using Google forms proposed by the authors have practical significance for researchers in the field of psychological-pedagogical and social research and may be useful for scientists in related fields. Conclusions* The

authors of the article believe that the use of Google forms enables scientists to obtain reliable data and conduct a preliminary statistical analysis of the results. The analysis of respondents' answers obtained using Google forms can provide descriptive statistics regarding the understanding of individual questions by respondents of different categories and provides an opportunity to process the results of experimental research using methods of evidentiary statistics.

Key words: *questionnaires, experimental studies, respondents, reliability of results, descriptive statistics.*

Постановка проблеми. Для фахівця будь-якої галузі важливо вміти аналізувати результати своєї діяльності, а також грамотно планувати й проводити моніторинг результатів як своєї діяльності, так і підпорядкованого персоналу, а також опрацьовувати результати цього моніторингу. Під час дослідження багатьох соціологічних явищ і процесів, що протікають у колективах, дослідникам необхідно враховувати вплив значної кількості чинників, серед яких: родина, друзі, референтна група, засоби масової інформації, індивідуальні особливості кожної особистості, її фізичний і психічний стан на певних етапах життєдіяльності. Для отримання достовірних даних соціологічного чи психолого-педагогічного дослідження необхідно чітко дотримуватися встановлених правил організації експериментального дослідження та процедур обробки їхніх результатів. Це безпосередньо стосується одного з найбільш поширених методів збору первинної інформації – анкетування. Загалом анкетування – форма опитування досліджуваного контингенту осіб за попередньо складеним списком запитань. Відповіді на запитання анкети служать вихідним матеріалом для описової статистики, а згодом, після накопичення первинної інформації, і для доказової. Анкетне опитування вважається одним із найбільш оперативних способів збору емпіричної інформації для цілої низки соціологічних, психологічних, педагогічних досліджень. Організація досліджень із застосуванням анкетування має низку суттєвих ускладнень, які полягають у формулюванні запитань, їх змісті, структурі і форматі. Особливо це стосується організації досліджень гендерно чутливих питань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Анкета являє собою систему запитань, основною функцією яких є надання дослідникові достовірної інформації про предмет аналізу. Питання анкети повинні бути об'єднані єдиним дослідницьким задумом, спрямованим на виявлення перспективних характеристик об'єкта дослідження. Основна функція анкети – надати дослідникові достовірну інформацію про предмет аналізу [1–4]. Застосування анкетування

під час проведення соціологічних досліджень уперше було застосовано у 1920 р. англійським ученим Дж. Боулі, який за допомогою анкетування та вибіркового методу дослідив різноманітні зміни в суспільному житті країни [5]. Починаючи з першої половини ХХ ст. анкетування широко застосовується під час проведення наукових досліджень у галузі педагогіки та психології, соціології, економіки тощо. На початку ХХІ ст. із розвитком інтерактивних технологій широке розповсюдження одержали онлайн-анкети, створені на платформі Google. Однак під час проведення такого роду анкетування дослідники часто зловживають можливостями мережі, перевантажуючи респондентів як кількістю опитувань, так і кількістю параметрів, за якими ведеться опитування.

Аналіз опитувань, у яких автори взяли участь в останні роки, засвідчив, що сьогодні недостатньо вивчено проблему коректного формування анкет під час проведення наукових досліджень, зокрема в гендерній галузі, що зумовило і мету даної роботи.

Зазначені обставини визначили актуальність нашого дослідження, у якому проаналізовано основні способи формування анкет для одержання валідних початкових експериментальних даних.

Метою роботи є аналіз основних принципів створення анкет для проведення наукових досліджень та надання рекомендацій щодо застосування автоматизованих процедур одержання експериментальних даних, які забезпечують достатню надійність.

Наукова новизна полягає у розробленні рекомендацій для процедури проведення експериментального дослідження у галузі гендерних питань із застосуванням Google-форм. Теоретична і практична значимість даної роботи визначається тим, що її результати можуть бути використані для проведення соціологічних та психолого-педагогічних досліджень, а також здійснення попереднього опису одержаних експериментальних даних.

Запитання є основою будь-якої анкети, метою якої є перетворення завдань дослідження

на набір особливих запитань, відповіді, які повинні надавати підстави для підтвердження чи спростування гіпотези дослідження. Формулювання питань повинно стимулювати респондентів надати коректну інформацію у відповідь на питання анкети.

У загальному вигляді питання будь-якої анкети можна умовно розподілити на дві категорії:

- про факти об'єктивної реальності (стать, вік, рівень освіти тощо);
- про суб'єктивний досвід респондентів (у галузі проведення дослідження).

Питання, які відносяться до першої категорії, надають досліднику інформацію, яка може пояснити відмінності у ставленні до дослідження, поведінкові відмінності, оцінити параметри вибірки. Питання цього розділу анкети можуть бути як відкритими, напівзакритими, так і закритими. Під час проведення досліджень у гендерній галузі питання про стать, як правило, має бути закритим. Наприклад: «Ваша стать» з варіантами відповіді «чоловік», «жінка», «інше».

Під час складання питань анкети другої категорії дослідникові варто пам'ятати, що респондент зазвичай не так обізнаний у науковій сфері, у якій проводиться дослідження, та не знає гіпотези, яка перевіряється дослідником у даному анкетуванні. Саме тому під час проведення анкетування, зокрема у питаннях гендерної компетентності, варто надавати перевагу напівзакритим питанням із можливістю надання відповіді «ваш варіант».

Тип запитання, що включається в анкету, першочергово залежить від мети, яку переслідує дослідник. Закриті запитання є прийнятними, коли досліднику достатньо знати, чи погоджуються респонденти з певною точкою зору. Якщо ж для дослідника важливими є мотиви, якими керується респондент, слід використовувати відкриті питання. При цьому зловживати відкритими питаннями не можна, оскільки більшість відповідей у такому разі буде «важко відповісти». Під час складання питань анкети варто враховувати ступінь поінформованості респондентів стосовно тематики дослідження та рівень їхньої зацікавленості. Саме відкриті запитання дають змогу визначити, наскільки актуальною є певна тема для респондента та чи коректно він відповідає на питання. Свідченням несвідомого ставлення до дослідження є

відповіді типу «важко відповісти». Несвідоме ставлення до дослідження може бути спровоковане переваженістю анкети питаннями, що може бути наслідком легкості, з якою створюються анкети в Google-формах.

Google-форми – це зручний інструмент, за допомогою якого можна легко і швидко планувати заходи, складати опитування та анкети, а також збирати іншу інформацію. Форму можна підключити до електронної таблиці Google, і тоді відповіді респондентів будуть автоматично зберігатися у ній. Для застосування цього інструменту досліднику достатньо мати лише поштову скриньку на платформі gmail. Під час формування анкети доцільно дотримуватися загальних правил, за яким створюються анкети для будь-якого типу досліджень:

1) формулювати запитання у такий спосіб, щоб усі респонденти однаково розуміли поставлене запитання;

2) запитання на одну тему розташовувати по всій анкеті замість того, щоб розміщувати їх одним блоком та змінювати порядок категорій в однотипних запитаннях;

3) уникати запитань, які містять натяк, загрозу та подвійний зміст (питання, які стосуються сексуальної поведінки, уживання алкоголю тощо);

4) обов'язково враховувати вікові та гендерні особливості респондентів, формулюючи різні анкети для кожної категорії (або адаптовувати існуючі);

5) розпочинати анкету варто зі звернення до респондента, наголосивши на меті та важливості даного дослідження, а також вагомості відповідей респондента для вирішення проблеми; важливо також запевнити респондента у суворому дотриманні правил анонімності та конфіденційності;

6) наступний блок анкети має містити інструкцію для респондента, яка має на меті чітко і доступно розписати процедуру заповнення анкети (скільки відповідей вибирати, які запитання не можна пропускати тощо);

7) проблемно-тематичний блок має містити питання запитання з теми дослідження і може складатися з декількох підкастів;

8) наприкінці анкети варто розташувати демографічний блок (інформація про респондента) та розмістити подяку респонденту за витрачений час.

Створення анкет за допомогою Google-форм має низку переваг перед традиційними анкетами. Анкетування, проведене у такий спосіб, дає змогу за короткий термін одержати інформацію про реальний стан, учинки опитуваного, а також про його суб'єктивні думки, настрої, наміри, погляди і схильності. До того ж це деперсоніфікований метод із високим рівнем захисту персональних даних, що дає змогу забезпечити достатній рівень анонімності. До переваг такого методу добору емпіричних даних можна також віднести:

1) економічність – оскільки як на етапі планування і розсилки, так і на етапі описової статистики достатньо однієї людини, також можна охопити велику кількість респондентів, географічно віддалених один від одного;

2) зменшення впливу на респондента організатора опитування, який може знаходитися на іншому кінці земної кулі;

3) анонімність для респондента, що забезпечує більший рівень відвертості, особливо коли це стосується делікатних питань;

4) більш обмірковані відповіді, оскільки не лімітується час, за який респондент може надавати їх;

5) доступність, оскільки поряд з економією часу і ресурсів можна охопити велику кількість респондентів та доволі швидко опрацювати результати.

Поряд із перевагами цей метод має і декілька недоліків, до яких можна віднести такі:

1) питання слід формулювати простіше, щоб його сутність респондент зрозумів з інструкції;

2) дослідник не може оцінити невербальні реакції респондента;

3) послаблений контроль за самостійністю заповнення анкет;

4) низький рівень повернення анкет, тобто добровільно заповнюють анкети лише 40–45% респондентів, які їх отримали.

Переваги формування анкет в Google-формах є набагато більшими, ніж недоліки, оскільки, дотримуючись правил їх формування, можна уникнути негативних наслідків. Під час формування анкет для дослідження у галузі гендерних питань бажано створювати анкети окремо для чоловіків та жінок, оскільки існує певна різниця у сприйнятті інформації та ставленні до анкетування загалом. До прикладу, у рамках роботи наукового товариства (НТКСС) ми про-

вели анкетування, яке стосувалося дотримання принципів гендерної рівності у НАДПСУ [6]. Вибір респондентів здійснювався випадково: за допомогою вайбер-груп було розповсюджено посилання на анкету та запропоновано дати відповідь на питання на умовах повної анонімності. Для цього у Google-формі було вилучено опцію «зберігати електронні адреси». Попередній аналіз підтвердив, що одержані відповіді були більш відвертими.

На момент оформлення результатів цієї роботи відповідь на нашу Google-анкету дали відповідь 85 осіб із числа курсантів 2-го, 3-го та 4-го факультетів.

Водночас аналіз відповідей засвідчив, що на питання Google-форми дало близько 75% осіб чоловічої статі та 25% жіночої, що загалом відповідає середнім показникам для курсантських колективів НАДПСУ.

На відміну від дослідження аналогічного дослідження 2019 р., коли всі некоректно заповнені анкети виявилися заповнені особами чоловічої статі, серед опитаних цього року дві особи жіночої статі визначили свою стать як «жіночка», тобто несерйозно віднеслися до опитування. Розподіл за віковою ознакою практично збігається з результатами дослідження 2019 р.

Результати проведеного нами опитування засвідчили, що переважна більшість курсантів не розуміє відмінностей між поняттями «гендер» та «стать». Так, понад 60% респондентів визначили ці поняття як тотожні. Серед розгорнутих відповідей також виявилися відповіді, які засвідчили повне нерозуміння поняття «гендер». Зазначимо, що аналіз відповідей 2019 р. засвідчив, що визначили «гендер» і «стать» як тотожні поняття 25 (89,29%) юнаків та 4 (28,57%) дівчат.

Питання поширеності гендерних стереотипів та дискримінації викликало у респондентів 2021 р. значні розбіжності: так, близько 27% респондентів визнали, що гендерні стереотипи абсолютно відсутні, а понад 30% визначили середній ступінь їх поширення. Середня оцінка поширеності гендерних стереотипів виявилася рівною 2,3. Зазначимо, що 2019 р. середній бал оцінки поширеності гендерних стереотипів визначили 2,96 дівчат та 1,78 хлопців, тобто з урахуванням представництва середня оцінка поширеності гендерних стереотипів була рівною 2,1. Зазначимо, що на пер-

ший погляд ці відмінності є незначними, однак довести це твердження можна лише методами доказової математичної статистики. Однак уже на етапі початкової обробки інформації можна зробити попередні висновки. Google-форми у цьому разі дають змогу корегувати питання анкети, відкріпити від попередніх відповідей та обробляти дані корегованої форми.

Таким чином, проведене експериментальне дослідження за допомогою Google-форм дало змогу за доволі короткий період часу охопити опитуванням достатньо велику групу респондентів та здійснити попередній аналіз результатів без громіздкої процедури опрацювання паперових анкет.

Висновки. Використання Google-форм надає можливість науковцям-початківцям одержати дані стосовно різних питань, провести попередній аналіз результатів. Так, у нашому дослідженні, експериментальна частина якого ґрунтувалася на результатах попередніх досліджень, ми змогли опитуванням охопити більше

респондентів, провести попередній статистичний аналіз та порівняти одержані дані з результатами попередніх досліджень.

Загальний аналіз відповідей наших досліджень засвідчив, що на більшість питань анкети респонденти дали різні відповіді, що свідчить про не зовсім однакове розуміння гендерних питань даною віковою категорією. Загалом аналіз відповідей респондентів, одержаних із застосуванням Google-форм, може здійснити описову статистику стосовно розуміння окремих питань респондентами різних категорій. Однак такого роду аналіз не дає підстав стверджувати, що ці відмінності є статистично значимими, це можна зробити лише методами доказової математичної статистики. Застосування методів доказової статистики для опрацювання результатів експериментальних досліджень у соціальній (зокрема гендерній) царині може стати **напрямом подальших наших досліджень.**

ЛІТЕРАТУРА:

1. Рудницька О.П., Болгарський А.Г., Свистельнікова Т.Ю. Основи педагогічних досліджень : навчально-методичний посібник. Київ, 1998. 145 с.
2. Паніна Н.В. Технологія соціологічного дослідження. Київ : Наукова думка, 1996. 89 с.
3. Сисоєва С.О. Педагогічний експеримент у наукових дослідженнях неперервної професійної освіти : навчально-методичний посібник. Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2009. 460 с
4. Повідайчик О., Жиленко Р. Методи досліджень у соціальній роботі : навчальний посібник. Ужгород : АУТДОРШАРК, 2018. 164 с.
5. Bowley A.L. The change in the distribution of the national income. Oxford: At the Clarendon Press, 1920. 36 p. URL: <http://www.piketty.pse.ens.fr/files/Bowley1920.pdf>.
6. Вальчук О., Вальчук В. Особливості добору експертів при проведенні досліджень у галузі гендерних питань. *Collection of scientific papers SCIENTA*, april 22. 2022 Chicago, USA, p. 95–99.

REFERENCES:

1. Osnovy pedahohichnykh doslidzhen' (1998). [Basics of pedagogical research]: teaching method. manual. Rudnytska O.P., Bolgarskyi A.G., Svisttelnikova T. Yu. K., 145 s. [in Ukrainian].
2. Panina, N.V. (1996). Tekhnolohiya sotsiolohichnoho doslidzhennya [Technology of sociological research]. K.: Naukova dumka, 1996. 89 p [in Ukrainian].
3. Sysoeva, S.O. (2009). Pedahohichnyy eksperyment u naukovykh doslidzhennyakh neperervnoyi profesiynoyi osvity [Pedagogical experiment in scientific research of continuing professional education]. navch-metod. posib. Luts'k: VAT «Volyns'ka oblasna drukarnya». 460 s. [in Ukrainian].
4. Povidajchuk, O., & Zhilenko, R. (2018). Metody doslidzhen' u sotsial'niy roboti [Methods of research in social work]. Uzhhorod: vydavnytstvo PP «AUTDORSHARK». 164 s. [in Ukrainian].
5. Bowley, A.L. (1920). The change in the distribution of the national income. Oxford: At the Clarendon Press. 36 p. Retrieved from: <http://www.piketty.pse.ens.fr/files/Bowley1920.pdf>Bouli [in English].
6. Valchuk O., & Valchuk V. (2022). Osoblyvosti doboru ekspertiv pry provedenni doslidzhen' v haluzi hendernykh pytan' [Peculiarities of the selection of experts when conducting research in the field of gender issues]. Collection of scientific papers «SCIENTA», April 22. 2022 Chicago, USA, c. 95–99 [in Ukrainian].